

Levél Rákosi Mátyásnak ⁽¹⁾

„Jelen levelemben előadottak alapján arra kérem, utasítsa a kaposvári helyi hatóságokat, hogy saját, háromszobás családi házat nekem újból adják vissza teljes egészében, és pedíg: egy szobát részemre és feleségem részére, lakószobának, egyet írói dolgozószobának és egyet pedig leányom és vőm részére lakószobának. Szilárdan hiszek és bízok Miniszterelnök helyettes Úr igazságosságában és méltányosságában és levelemben előadottak alapján kérem ezen szerény kérelem teljesítését.”

Bevezetés

„A népi demokrácia mostani, vidéki intéző közegeinek legtöbbje [...] engem, mint szocialista írórt nem ismer!”

Az alábbiakban közölt levél szerzője *Geiszler István* (1884-1974) kaposvári vaskereskedő és a helyi társadalomban a maga korában elismert irodalmár, glosszairó, humoros történetek és tréfák szerzője. Az 1910-es évektől rendszeresen jelentkezett publikációkkal a Somogy megyei lapok hasábjain. Tagja volt a Dél-Dunántúlon jelentős hatású irodalmi-művészeti körnek, a *Berzsenyi Dániel Irodalmi és Művészeti Társaságnak*. Az 1910-1930-as években számos álnéven jegyezte írásait. (Bolygó Hollandi, Gádor István, Gáthy István, Főutcai Figyelő)

A tiroli eredetű Geiszler család a 19. század első felében telepedett le Somogy megyében. Geiszler István apja, Geiszler Nepomuk János 1884-ben vette át rokona, Weiler Vilmos 1848-tól fennálló üzletét és indította meg (1952-ig működő) családi vaskereskedését. Geiszler Istvánt a Tanácsköztársaság idején Kaposváron, mint a város egyik „vagyonos és befolyásos burzsoá” családjának tagját, „tűszul szedték”. 1920-ban belépett apja vaskereskedésébe, majd az azt követő évtizedben szép sikereket ért el a kereskedői pályán. 1930-ban már a *Magyar Vaskereskedők és Vasiparosok Országos Egyesületének* elnökségi tagja majd alelnöke, a Magyar Nemzeti Bank kaposvári fiókintézetének váltóbírája.

Bár Geiszler István a kaposvári társadalomban az államosításokig meghatározó szerepet töltött be, nyilvános irodalmi tevékenysége véget ért 1932-ben. Az irodalmi „szilencium” kiváltó oka az volt, hogy 1931-ben - Gáthy István szerzői álnevet használva - megjelentette gazdasági-társadalmi vonatkozású utópiáját, a *Munka társadalma* címmel. A könyv a gazdasági válságból való kivezető utat egy szocialisztikus-államkapitalista utópiában látta, amely kapcsán 1931. június 17-i számában a Nemzeti Újság *Veszedelemes propagandacím*mel éles támadást intézett a könyv ellen. A lap által követelt ügyészégi vizsgálat eredményeként - nem utolsósorban Geiszler „irodalmi barátainak” (Zilahy Lajos, Féja Géza stb.) köszönhetően - a „kommunista” könyv miatt végül nem emeltek vádat. „Társadalmilag” azonban lehetetlenné tette Geiszler további publikálását *Miskolczy Ágost* helyettes koronabíróként a *Magyar Szemle* hasábjain megjelent, és a Nemzeti Újságnál messze színvonalasabb kritikája. Ezt követően a [popup title="Lapok nem közölték Geiszler „ártatlan” írásait sem." format="Default click" activate="click" close text="E tény közlését ezúton köszönöm Gallai [íj. Geiszler] Istvánnak."]

Közírói tevékenységével ennek ellenére nem hagyott fel. Tudomásunk van egy 1950-1955 között készült kéziratáról, melyben a két világháború közötti gazdasági rendszert elemzte, s az ezzel kapcsolatban fennmaradt baráti levelezés alapján elmondható, hogy valamilyen szocialista szempontú megközelítésből dolgozta fel témáját. Az 1960-as években (álneven) készítette el utolsó, gazdasági vonatkozású kéziratát, mely azonban már a szovjet rendszer gazdasági ellentmondásait taglalta, és közeli bukását jósolta. E kéziratát valószínűleg a *Szabad Európa Rádió*hoz juttatta el, de kézirat SZER-beli sorsáról jelenleg nincs információnk. Érdekes adalék, hogy e kéziratát Hartmann álnéven kívánta megjelentetni. Hartmann professzor a *Munka társadalmának* kulcsfigurája volt (maga a könyv a kitalált Hartmann professzor „szabadelődése 2100-ból”), így elmondható, hogy Geiszler István valószínűleg nem kis önróniával tekinthetett vissza az egykor irodalmi karrierjének véget vető utópiájára.

Az alább közzétett levél érdekessége, hogy azt szerzőnk polgári életmódjának „védelmében” írta 1951-ben *Rákosi Mátyásnak*. A levélről nem dönthető el egyértelműen, hogy tisztázatnak vagy fogalmazványnak tekinthető-e? A kor hivatali „íratkezelési” gyakorlatától nem volt idegen az eredeti iratok továbbküldése az illetékes hivatalnak, és/vagy visszaküldése a beküldőnek. Ennek kiderítése, hogy az alábbi levél valóban eljutott-e Rákosi Mátyáshoz, talán a korabeli minisztériumi iktatókönyvek segítségével lenne megállapítható. Az mindenesetre bizonyos, hogy család ingatlantulajdonának „felosztása” elmaradt és a családi emlékezet szerint is mindez [popup title="Rákosi gyors intézkedésének volt köszönhető." format="Default click" activate="click" close text="Gallai [íj. Geiszler] István szíves közlése."]

A levélben figyelmet érdemel az a naivitás, ami a szerző érvrendszerében fogható meg. Amikor „a népi demokrácia mostani, vidéki intéző közegei”-ről szól, akik fiatal koruk miatt nem ismerik el az ő húsz évvel korábbi érdemeit, akkor azt az 1951-ben éppen csak „helyet foglaló” ifjúkommunista hivatalnokgárdát kritizálja, akiket pontosan tájékoztatásuk és a kommunista direktívákhoz történő vak kötődésük miatt helyeztek ekkoriban pozícióba, mellőzve többek között a korábbi, politikai-munkásmozgalmi tapasztalattal rendelkező szociáldemokrata kádereket. Elmondható, hogy 1951-ben Geiszler István sem mint „burzsoá kereskedő”, sem mint „szocialista író” nem értette meg, hogy milyen változások történtek körülötte a világban. Erre utal, hogy 1951-ben írt levelében a magyar munkásosztály húsz évvel korábbi vezetőjeként az 1930-as évek végéig erősen antikommunista szociáldemokrata ideológust, *Mónus Illést* nevezte meg. Így e kijelentése akár érvként is szolgálhatott volna internálására. Azt, hogy ez mégsem következett be, véletlen szerencséjének és/vagy Rákosi Mátyás személyes jóindulatának köszönhető. Akár így, akár úgy történt, az alábbiakban közölt levél és születésének körülményei, ill. a levél közvetlen körülményei jól szemléltetik a Rákosi rendszer kiszámíthatatlanságát és az egyén értetlenségét a rendszer működésével kapcsolatban.

A forrást szöveghű átirásban közöljük.

Forrás

Geiszler (Gáthy) István
KAPOSVÁR
Dimitrov u. 25.

RÁKOSI MÁTYÁS Miniszterelnök helyettes úrnak,

Budapest

Miniszterelnök helyettes Úr!

Az alábbiakban előadandó kérelmemmel kapcsolatban, mellékelten megküldöm: „A Munka Társadalma” CÍM?, Gáthy István írói nevemen 1931. év június havában megjelent könyvem egy példányát. A könyvet az 1918. és 1928. évek között írtam. - A mű tárgya: egy elképzelt, a szocializmus igazságain felépült gazdasági, társadalmi és politikai rendszer részletes felvázolása, a távoli jövőbe vetített formában. Szociálpolitikai fantáziának neveztem el annak idején a könyvet, az azóta bekövetkezett események azonban arra mutatnak, hogy az én 25-30 évvel ezelőtti elképzeléseim, a társadalmi átalakulás előre való megjósolása voltak. A könyv megjelenése után, annak tartalma miatt, évekig tartó politikai és társadalmi üldözést kellett elszenvednem és csak nehezen lehetett megakadályozni azt, hogy művem miatt bünvádi eljárást indítsanak ellenem. 1944. év október második felében azonban, az akkori uralom könyvem miatt internáltatott. Könyvemről szóló néhány hírlapi - és folyóirati kritika másolatát mellékelten megküldöm, annak dokumentálására, hogy az akkor uralkodott rendszer mennyire radikálisnak, baloldalinak és számukra veszélyesnek találta könyvem tartalmát.

Egyik barátom, aki a harmincas években hosszabb időt töltött a Szovjetunióban, arról értesített, hogy „A munka társadalma” című könyvem több példánya Moszkvába is kikerült, és az akkor ott élt vezető magyarországi emigránsok annak tartalmát nagy érdeklődéssel tanulmányozták. Könyvem elméleti elgondolásainak egy része kétségtelenül sok rokon vonást mutat az azóta bekövetkezett társadalmi és gazdasági átalakulás jellegzetességeivel. „A munka társadalma” tehát

vitathatatlanul szocialista könyv, ennek tekintették azt, megjelenése után a magyarországi munkásosztály akkori vezetői is, köztük elsősorban Mónus Illés, aki művem alapján barátságával tisztelt meg, és akivel több ízbe folytattam eszmecsere, a szocializmus elméleti és gyakorlati problémáiról.

A népi demokrácia mostani, vidéki intéző közegeinek legtöbbször azonban - részben fiatal koruk, részben írói álnevem miatt - engem, mint szocialista írókat nem ismernek, és így nem tudnak arról, hogy könyvem húsz évvel ezelőtt, megjelenésekor, milyen nagy hatást váltott ki a munkásságban és a magyarországi munkásosztály akkori vezetőinek körében. Főleg ezen körülménynek kell tulajdonítanom azt a sajnálatos eseményt, ami az elmúlt hét folyamán velem és családommal történt, és pedig azt, hogy saját, háromszobás kis családi házámban lévő kétszobás lakásomat, melynek egyik szobájában én lakom a feleségemmel, a másikban leányom lakik a férjével és unokáinkkal, *a városi lakáshivatal szóbeli utasítására, ki kellett ürítenem*.

Midőn ezen igazságtalan és indokolatlan intézkedés ellen, a városi tanács fiatal elnökénél kértem védelmet, hivatkozva szocialista írói múltamra és érdemeimre: nevezett érveimet meg sem hallotta és kérelmemet a legridegebb formában elutasította. Valószínűnek tartom, hogy valamelyik személyes ellenségem intrikája van az ügy mögött. Mégis, ezen velem történt igazságtalanság ellenére és ennek megtörténte után, jelenlegi anyagi erőmet messze meghaladó mértékben jegyeztem a második béke-kölcsönből és pedig: Háromezer forintot, éppen kétszeresét tavalyi kölcsönjegyzésemnek, hogy ezzel is hozzájáruljak a szocializmus építéséhez. Pedig az elmúlt év óta, vagyoni és jövedelmi viszonyaim nagyon megromlottak.

Az a hitem és meggyőződése, hogy a magyarországi népi demokrácia vezetőinek intencióival nem egyezhetik az, hogy tisztességben megöregedett szocialista írókat a tájékozatlan vidéki hatóságok otthonuktól megfossszanak, mert ha valaki, úgy egy olyan író tarthat joggal számot kivételes elbánásra, aki már húsz évvel ezelőtt, az akkori uralkodó politikai irányzattal szembehelyezkedve, ki mert állani a szocializmus és a demokrácia igazságai mellett. Már pedig az én: „A munka társadalma” című könyvem egy ilyen bátor kiállítás volt.

Ha a Miniszterelnök-helyettes Úr betekint „A munka társadalma” című könyvem III-iktól X-ik fejezeteibe, vagy valamelyik közegeivel elolvastatja ezen fejezeteket, úgy a fentiek igazolására fognak találni.

Jelen levelemben előadottak alapján arra kérem, utasítsa a kaposvári helyi hatóságokat, hogy saját, háromszobás családi házámat nekem újból adják vissza teljes egészében, és pedig: egy szobát részemre és feleségem részére, lakószobának, egyet írói dolgozószobának és egyet pedig leányom és vőm részére lakószobának. Szilárdan hiszek és bízok Miniszterelnök helyettes Úr igazságosságában és méltányosságában és levelemben előadottak alapján kérem ezen szerény kérelem teljesítését.

Kaposvár, 1951. október 11-ikén.

Szocialista üdvözléssel:
Geiszler István s. k.

Ajánlott!

Mellékelve:

- 1 drb. Könyv,
- 1 személyazonossági bizonyítvány.
- 3 drb. Hírlapkritika-másolat.

Jelzet: Somogy Megyei Levéltár XIV. 64. Geiszler (Gáthy) István iratai. 1. doboz.

Címkék:

[Szabad Európa Rádió](#) ^[2]

[SZER](#) ^[3]

[Rákosi Mátyás](#) ^[4]

[vaskereskedő](#) ^[5]

Kiadás: 8. évfolyam (2008) 3. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/kuriozumok/level_rakosi_matyasnak.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/kuriozumok/level_rakosi_matyasnak.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/szabad-europa-radio>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/szer>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/rakosi-matyas>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/vaskereskedo>